

hých zemí. *Szacki* (PLR — Studia filozoficzne) vystoupil s námětem vydávat každoročně sborníky vybraných statí z právě uplynulého ročníku v některém ze světových jazyků. Pomaizl (ČSSR — Sociologický časopis) podal zprávu o založení, prvních číslech a dalších plánech Sociologického časopisu; informoval např. o úmyslech redakce připravit speciální číslo Sociologického časopisu, jež by informovalo cizinu o sociologii v ČSSR. Dal návrh, zda by se časopisy neměly aktivněji zapojovat do přípravy mezinárodních kongresů. *Strinka* (ČSSR — Otázky marxistické filozofie) informoval podrobně o obsahu minulého ročníku časopisu. *Zivotič* referoval o zaměření a práci jugoslávských časopisů *Praxis* a *Filosofie* a vyzýval k vzájemné výměně statí a delegací. *Szigeti* (MLR) navrhl podávat problemové informace a upozornil na problém publikování v světových jazycích. *Belu* (RLR) doporučil, aby zvláště časopisy, jež jsou druhým jazykově nepřístupné, vypracovávaly na konci ročníku jakýsi obzor, který by posílaly k publikování sesterským časopisům. *Mitin* (SSSR) podal podrobnou informaci o obsahu časopisu *Voprosy filosofii* a způsobech práce redakce, o jejích stycích se zahraničím apod. *Iovčuk* (SSSR — Filosofskie nauki) referoval podrobně o obsahu svého časopisu a o jeho funkci zvláště v poměru k sovětským vysokým školám. Nastínil plán nejbližších diskusí (struktura marxistické filosofie, metodologické problémy historického materialismu, zákony dialektiky v socialistické společnosti, fyziologické a psychické, genetika, měřirinská biologie atd.), hovořil o symposiích věnovaných živým a diskutovaným problémům vědy, o sociálních a sociologických výzkumech v SSSR, vyzýval k vzájemnému recenzování, k umísťování příspěvků zahraničních filosofů a sociologů ve *Filosofskich naukach*; vyslovil názor, že není třeba se bát polemiky s vědci druhých zemí jako dosud. Pro sociologický kongres měla by každá socialistická země připravit podrobnou informaci o prováděných sociologických výzkumech, aby byly vyvářeny existující dosud pomluvy. Byla podána také zpráva o bulharském časopisu *Filosofska mysli*.

Závěr konference provedl akademik *Mitin*, který uvítal živou výměnu názorů v průběhu diskuse, zhodnotil úroveň konference jako dobrou a vyzval zaměřit se v dalším zvláště na odstranění existujících nedostatků. Hovořil otevřeně o rozporech, jež se na konferenci projeví nejen v diskusích o dílech, nýbrž i o nejzákladnějších a nejpodstatnějších otázkách. Tyto rozpory, nejasnosti atd. je podle něho třeba dále vyjasňovat a odstraňovat vzájemnou soudružskou diskusí.

Vcelku je možno říci, že konference byla zajímavá — jak obsahem, tak složením účastníků, jež dovolilo udělat si určitý obrázek o filosofii, případně sociologii, v jednotlivých socialistických zemích. Konference se dotkla celé řady vážných problémů. Nemohla je však ani zdaleka dořešit. Bylo to dáno jak množstvím různorodých témat a jejich šířkou, tak nedostatkem času. To si uvědomovali všichni účastníci a navrhovali proto omezit

se pro příští konferenci na jedno užší téma. Nedostatkem konference bylo také to, že její účastníci nedostali předem nebo včas texty referátů nebo aspoň jejich teze. Diskutujícím pak nezbývalo než diskutovat nepřipraveni, spatra, nebo přednášet předem připravené příspěvky, orientující se jen podle názvu tématu a třeba i značně vybočující z jeho rámce. Navenek samozřejmě vždy lépe působí druhý způsob.

V diskusí byly napadeny některé teze, pokládán dosud za nesporné. Protože šlo často o pouhé odmítnutí, bez argumentace a pozitivního rozvedení, skončila věc obyčejně tím, že se proti těmto názorům uvedly elementární, známé věci. Problému se tím ovšem kupředu ani v prvním, ani v druhém případě mnoho nepomohlo.

Na konferenci se také vyskytly jazykové potíže.

Ze všech těchto zkušeností je třeba vycházet vzhledem k plánovaným konferencím dalším. Aby naše účast na příští konferenci, jež má být uspořádána v Maďarsku, byla efektivnější, je třeba aktivně zasáhnout už do její přípravy.

Řadou podnětů, týkajících se spolupráce časopisů, měla by se vážně zabývat i redakce našeho časopisu — tím spíše, klade-li si úkol lépe informovat o vědeckém životě v druhých zemích a lépe informovat zahraniční veřejnost o sociologii u nás.

K. Pomaizl

Celostátní seminář k otázkám sociologie průmyslu

Československa společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí letos vyvinula v oblasti popularizace sociologie pozoruhodnou aktivitu, kterou je nutno přivítat a ocenit. Tato organizace, poměrně silná materiálně i personálně, s rozsáhlým polem působnosti, s řadou obratných organizátorů a výzkumnými formami práce, je dnes prakticky jedinou institucí u nás, která je schopná v širším měřítku a na slušné úrovni „nasytit“ hlad širší veřejnosti po základních informacích z jednotlivých odvětví sociologické problematiky. Přednáškové cykly, které v rámci Lidové university pořádá pražský městský výbor a některé krajské výbory této společnosti, zbavují mladou Sociologickou společnost přemíry popularizačních povinností a umožňují jí soustředit síly na jiné závažné úkoly.

Významnou formou této aktivity jsou celostátní semináře k nejdůležitějším sociologickým problémům, pořádané ÚV Čs. společností pro šíření politických a vědeckých znalostí ve spolupráci s dalšími institucemi. Materiály z těchto seminářů budou publikovány a použity pro vzorové cykly Lidové university; vznikne tak poměrně rychle a s minimálními náklady jakási knižnice základních sociologických znalostí, s jejíž existencí by měly instituce, plánující vydávání sociologických publikací, počítat a vyloučit zbytečnou duplicitu. Řada seminářů, zahájená v březnu t. r. ve Smolenici (K základním otázkám sociolo-

gie), pokračovala v dubnu dvěma brněnskými semináři, věnovanými sociologické problematice zaměstnaných žen a otázkami sociologie průmyslu.

Dvoudenní seminář (28. a 29. dubna) o industriální sociologii, pořádaný ÚV Čs. společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí ve spolupráci s ČSAV a KOR Jiho-moravského kraje, byl prvním veřejným jednáním na toto téma u nás. Přilákal pochopitelně neobvyklé množství účastníků, přesahující očekávání pořadatelů i kapacitu sálu. Přítomní s mimořádnou pozorností sledovali přednesené referáty a živě se účastnili diskusí, převážně kuloárových, protože na diskusi v plénu zbylo bohužel málo času.

Je přirozené, že jednání semináře, podmíněné celou řadou objektivních omezujících faktorů (časovým rozsahem, současnou úrovní znalostí průmyslové sociologie u nás atd.), se mohlo jen dotknout některých tematických úseků industriální sociologie, demonstrovat hloubku, složitost celé disciplíny, její teoretické implikace, exponovat vybrané problémy a naznačit způsob jejich současného řešení ve světě a u nás. Není náhodou, že téměř ve všech vystoupeních byla věnována mimořádná pozornost otázkám konstituování, vzájemného působení a funkcí formálních a neformálních struktur v průmyslovém podniku. Když tuto problematiku otevřel na hrazanské sociologické konferenci v roce 1964 M. Petrusek, setkal se s rozpaky a pochybnostmi některých účastníků a dokonce i „ideologicky“ zdůvodněnými odmítavými replikami několika zahraničních hostů. Pro pohyb našeho sociologického myšlení v poslední době, zbavujícího se mnoha stereotypů, je příznačné, že v Brně byla tato problematika přirozenou patěří celého jednání a nikoho z účastníků nenapadlo uvažovat o „přípustnosti“ těchto termínů či pochybovat o existenci jejich denotátů. Kromě problematiky formálních a neformálních aspektů průmyslových organizací soustředilo se jednání zejména na tyto otázky: vymezení objektu a zorného úhlu industriální sociologie, její vývoj ve světě i u nás, sociologický model průmyslového podniku a jeho aplikace, vztah sociálního systému podniku a sociální struktury společnosti, kvalifikace jako jeden ze základních strukturotvorných činitelů v podniku, metodologie studia průmyslového podniku.

V průběhu jednání byly předneseny čtyři referáty: doc. B. Weiner (SF ČVUT Praha), *Sociologie a řízení socialistické ekonomiky*; B. Jungmann — M. Petrusek (Ústav marxismu-leninismu, Praha), *Sociální struktura průmyslového podniku a sociální struktura industrializované společnosti*; J. Blucha CSc., *Problémy výzkumu kvalifikace dělníků*; doc. D. Slejška CSc. (Sociologický ústav ČCAV), *Sociologické otázky pracovních skupin*. Dva referáty obdrželi účastníci písemně: doc. J. Kohout CSc. (VŠE Praha), *Základní otázky buržoasní průmyslové sociologie*; prof. V. Čech CSc. (MŠK), *O počátcích sociologie průmyslu v Československu*; k druhému z nich přednesl doc. E. Jukl (LF Plzeň) koreferát. Jednání

obohatilo půldruhé desítky diskusních vystoupení v průběhu obou jednacích dnů.

Stručně o čtyřech hlavních vystoupeních. Doc. Weiner se ve svém úvodním referátu pokusil nejprve o vymezení průmyslové sociologie. Označil ji za jednu z odvětvových sociologií, zpracovávajících jednotlivé relativně uzavřené oblasti sociální reality, situoval ji jako mezistupeň mezi obecnou sociologií na straně jedné a sociotechnickou praxí na straně druhé, a požadoval její rozvíjení v obou těchto směrech. Za objekt jejího studia označil společenské vztahy v trustech, závodch, podnicích a pracovních kolektivech jako relativně samostatné součásti celého sociálního systému. Průmyslová sociologie vychází z analýzy stavu a rozvojových trendů techniky, ekonomiky a sociálně politických vztahů ve společnosti a sleduje jejich vliv na společenskou strukturu výrobních jednotek a její fungování. V centru jejího zájmu je struktura výrobního kolektivu. Toto extenzivní vymezení prohloubil referent v dalším výkladu náčrtem jednoduchého strukturálního modelu průmyslového podniku. Ve výrobní jednotce rozlišil 3 základní struktury: 1. materiálně technickou strukturu, na jejíž bázi probíhají technologické procesy, 2. organizační strukturu, do níž zahrnuje i systém společenských organizací, podílejících se na řízení, 3. strukturu pracovních kolektivů. První strukturu přijímá sociologie jako nezávisle proměnnou, vlastním objektem analýzy a sociotechnických zásahů jsou další dvě. (Tento náčrt je přirozeně velmi jednoduchý ve srovnání s daleko odstiněnějšími modely, používajícími např. sociologické polskémy [Matejko, Kowalewska, Doktor], nicméně je v souladu s tendencí, prosazující se v pracích řady autorů [W. F. Whyte, Popitz, Bährdt, Jüres a Kesting, Touraine, z polských zejm. Hirszo-wiczová], hledajících vztahy mezi sociálními strukturami a procesy v podniku a technickou a technologickou strukturou, a popírajících možnost zcela autonomní interpretace dynamiky sociální struktury.) V další části zkoumal referent podmínky dynamické stability těchto tří struktur a kritéria jejich vnitřní a vnější funkčnosti.

B. Jungmann a M. Petrusek se ve svém referátu pokusili využít některých racionálních momentů současných teorií industriální společnosti a zkoumat průmyslový podnik a současnou sociální strukturu vyspělých společností jako produkt téžoh industrializačního procesu. Nerozvinutá vertikální diferenciace tradiční společnosti, která je spíše „segmentována“ výrazným vlivem přírodních determinant než diferencována, obnažuje zřetelně třídní polaritu „práce“ a „nepráce“. V industrializující se společnosti se jednotlivá dílba práce nerozvíjí jen v horizontální rovině, ale dochází k výraznému vertikálnímu oddělování pracovních funkcí, což je předpokladem integrace horizontálně rozčleněných pracovních činností do kooperujících společenských celků. Tento proces vede k vzniku velkých specializovaných výrobních kooperací s rozvinutou formální strukturou a je